

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Τίτλος Πτυχιακής Εργασίας:

Translating humour in audiovisual media by Peter Zolczer . Το κείμενο
δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική σελίδα European Journal of Humour Research 4
(1) 76–92/ www.europeanjournalofhumour.org

Επιτροπή Εποπτείας:

Παναγιώτης Κελάνδριας

Αναστασία Παριανού

Στοιχεία φοιτήτριας:

Κάππα Δήμητρα Ξ2014118

Translating humour in audiovisual media

Πίνακας περιεχομένων:

Εισαγωγή.....	5
Μετάφραση.....	6
Σχολιασμός.....	30
Βιβλιογραφία.....	38

Εισαγωγή:

Η παρούσα πτυχιακή εργασία που φέρει τον τίτλο: “ Translating humour in audiovisual media” , προέκυψε τον Σεπτέμβριο του 2018 έπειτα από συζήτηση με τον καθηγητή μου κύριο Παναγιώτη Κελάνδρια. Ο καθηγητής μου, κύριος Παναγιώτης Κελάνδριας μου διευκρίνισε τη διαδικασία την οποία θα έπρεπε να ακολουθήσω ούτως ώστε να βρεθεί ένα κείμενο το οποίο να συμμορφώνεται πλήρως με τον Κανονισμό της Πτυχιακής Εργασίας ενώ παράλληλα να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντά μου όσον αφορά τους διάφορους κλάδους της μετάφρασης. Μου παρουσίασε διάφορα εν δυνάμει κείμενα που θα μπορούσα να αναλάβω και μετά από μελέτη όλων, κατέληξα στο συγκεκριμένο. Θεώρησα μία πρόκληση τα όσα πραγματεύεται το κείμενο αυτό, καθώς η μετάφραση του χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα είναι συνήθης και απαραίτητη για το χώρο της τηλεόρασης και του κινηματογράφου, αλλά ταυτόχρονα ιδιαίτερα δύσκολη και απαιτητική, εφόσον δεν υπάγεται ακριβώς σε κάποια θεωρία ή σε κάποιο μεταφραστικό μοτίβο αλλά βελτιώνεται με την εμπειρία του μεταφραστή και την πρακτική εργασία στο αντικείμενο. Το δωθέν κείμενο για μετάφραση, αναλύει μία θεωρητική βάση για τη διαχείριση της μετάφρασης χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα και καθοδηγεί μέσω παραδειγμάτων το αναγνωστικό κοινό ώστε να οδηγηθεί στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η εργασία ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2019, φυσικά με την καθοδήγηση και τη βοήθεια του υπεύθυνου καθηγητή Παναγιώτη Κελάνδρια και τη χρήση του συνόλου των γνώσεων που έλαβα στα τέσσερα χρόνια φοίτησής μου στο τμήμα Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου. Η τελική μορφή της Πτυχιακής εργασίας, φέρει εξώφυλλο όπου αναγράφονται τα ονόματα της Επιτροπής Εποπτείας, τα στοιχεία του φοιτητή και του πανεπιστημίου, φέρει επίσης σελίδα που αναγράφεται ο τίτλος, πίνακας περιεχομένων, το κύριο μέρος της εργασίας που στην προκειμένη περίπτωση είναι η μετάφραση, ο σχολιασμός και η Βιβλιογραφία.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μεταφράζοντας το χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα

PeterZolczer, Τμήμα μοντέρνας φιλολογίας, J. SelyeUniversity, Komárno, Slovakia

zolczer.peter@selyeuni.sk

Σύνοψη

Το άρθρο ερευνά τη διαδικασία της μετάφρασης χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα και επικεντρώνεται σε δύο τύπους οπτικοακουστικής μετάφρασης: τη μεταγλώττιση και τον υποτιτλισμό. Το corpus αποτελείται από χιουμοριστικές σκηνές που έχουν συλλεχθεί από δύο δημοφιλείς αμερικανικές σειρές Friends (1994) και The Big Bang Theory (2007). Η ανάλυση βασίζεται στη σύγκριση των χιουμοριστικών σκηνών στην αρχική τους ηχητική μορφή με τις μεταγλωττισμένες και υποτιτλισμένες ουγγρικές εκδοχές τους. Επιλέχθηκαν και αναλύθηκαν μόνο οι σκηνές όπου το χιουμοριστικό φορτίο διέπεται από γλωσσολογικά ή/και πολιτισμικά χιουμοριστικά στοιχεία. Η έρευνα εστιάζει στις διαφορές μεταξύ του χιουμοριστικού φορτίου των σκηνών στην αρχική, τη μεταγλωττισμένη και την υποτιτλισμένη τους μορφή. Η μεθοδολογία της έρευνας βασίζεται στη μελέτη του José Martínez-Sierra με τίτλο “Translating Audiovisual Humour” (2009). Τα αποτελέσματα φανερώνουν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει διαφορά μεταξύ του χιουμοριστικού φορτίου στις μεταγλωττισμένες και υποτιτλισμένες εκδοχές, γεγονός που προκύπτει από τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στον υποτιτλισμό και τη μεταγλώττιση.

Λέξεις-Κλειδιά: χιούμορ, μετάφραση, οπτικοακουστικός, μεταγλώττιση, υποτιτλισμός

1.Εισαγωγή

Η οπτικοακουστική μετάφραση αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο τομέα έρευνας·χρονολογείται από τα τέλη του 1950 και τις αρχές του 1960. Σύμφωνα με τον Díaz Cintas, τα πρώτα βήματα του συγκεκριμένου τομέα ήταν «αργά και ασταθή», αλλά άρχισε να προσελκύει όλο και περισσότερη προσοχή στο τέλος του 20ου αιώνα(Díaz Cintas 2009: 1). Όπως υπογραμμίζουν πολλοί ερευνητές(Cho 2014; Díaz Cintas 2003; Chiaro 2009; Fois 2012)τα τελευταία χρόνια υπήρξε μία σύγχυση σχετικά με τον ορισμό και την ορολογία του τομέα. Κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι όροι · τηλεοπτική μετάφραση, μετάφραση ταινιών, μετάφραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης,κινηματογραφική μετάφραση. Εν τούτοις, οι πρόσφατοι μελετητές

του κλάδου, φαίνεται να έχουν καταλήξει στη χρήση του όρου οπτικοακουστική μετάφραση. Το AVT ορίζεται ως «η διαγλωσσική μεταφορά της προφορικής γλώσσας, όταν αυτή μεταφέρεται και εκφέρεται τόσο οπτικά όσο και ακουστικά, συνήθως αλλά όχι απαραίτητα, μέσω κάποιου είδους ηλεκτρονικής συσκευής»(Chiago 2009: 141). Διακρίνουμε ποικίλες μορφές σε AVT, όπως είναι ο μεταγλωττισμός, ο υποτιτλισμός, η φωνητική μετάδοση, η αφήγηση ή ο υπερτιτλισμός. Ο αριθμός τους ποικίλει ανάλογα με την ταξινόμηση που χρησιμοποιούμε. Για παράδειγμα, οι Bartolomé και Cabrera (2005), διακρίνουν έως και 17 μορφές οπτικοακουστικής μετάφρασης. Το άρθρο ερευνά δύο από αυτές τις μορφές: τον υποτιτλισμό(η προσθήκη της μετάφρασης στον εξερχόμενο ήχο σε προφορικά κωδικοποιημένα μηνύματα στο αρχικό βίντεο) και τη μεταγλώττιση (η αντικατάσταση του αρχικού ήχου με το μεταφρασμένο ήχο).

Κανείς δεν θα αρνούταν το γεγονός ότι η μετάφραση του χιούμορ δεν είναι εύκολη. Υπάρχουν ωστόσο ορισμένες περιπτώσεις, όπου η μετάφραση είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το χιουμοριστικό φορτίο εκδηλώνεται μέσω γλωσσικών στοιχείων, μοναδικών στη γλώσσα αφετηρίας(παραδείγματος χάριν λογοπαίγνια, ιδιωματισμοί). Απαιτείται από τον μεταφραστή ένα υψηλό επίπεδο δημιουργικότητας, ώστε να διατηρήσει το χιουμοριστικό φορτίο τέτοιου είδους χιούμορ. Όταν το γλωσσικό στοιχείο-που δημιουργεί ή συμβάλλει στο χιουμοριστικό φορτίο-της γλώσσας πηγής δεν έχει κάποιο ισοδύναμο στη γλώσσα-στόχο, ο μεταφραστής είναι συνήθως αναγκασμένος να μειώσει ή να αποκλείσει τελείως το χιουμοριστικό φορτίο. Ο βαθμός αυτής της μείωσης συνήθως περιορίζεται«μόνο» από τις διαφορές της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου και τις πολιτισμικές διαφορές. Στην περίπτωση της μεταγλώττισης και του υποτιτλισμού (και επίσης στην περίπτωση πολλών άλλων μορφών AVT), αυτοί οι περιορισμοί εντείνονται από τους εγγενείς περιορισμούς αυτών των συγκεκριμένων μορφών AVT. Οι Bartrina και Espasa ισχυρίζονται ότι αυτοί οι περιορισμοί στη μεταφραστική πράξη αφορούν « [...] καταστάσεις όπου το κείμενο προς μετάφραση αποτελεί μέρος ενός πιο σύνθετου επικοινωνιακού γεγονότος που επιχειρεί να μεταφέρει ένα μήνυμα με ποικίλα μέσα, όπως εικόνες, σχέδια, μουσική κ.λπ.»(Bartrina & Espasa 2005: 83). Το άρθρο αυτό αποτελεί μία προσπάθεια να συγκριθούν και να αναλυθούν χιουμοριστικές σκηνές οπτικοακουστικών μέσων στο γλωσσικό ζεύγος Αγγλικά-Ουγγρικά, προκειμένου να αποκαλυφθούν τα χαρακτηριστικά της μετάφρασης του χιούμορ στη μεταγλώττιση και τον υποτιτλισμό.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Το θεωρητικό υπόβαθρο που χρησιμοποιείται στην ανάλυση, βασίζεται στη μελέτη του Martínez-Sierra με τίτλο “Translating Audiovisual Humour” (2009). Στόχοι της μελέτης του ήταν (1) να δημιουργήσει μία μέθοδο για την ανάλυση του χιούμορ, (2) να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο περιγράφεται το

χιούμορ και (3) να αναγνωρίσει τις τάσεις που σχετίζονται με τη μετάφραση του χιούμορ. Οι παραπάνω στόχοι, είχαν διατυπωθεί στο πλαίσιο της AVT. Το corpus του αποτελούταν από ορισμένα επεισόδια της δημοφιλούς τηλεοπτικής κωμωδίας κινουμένων σχεδίων The Simpsons. Ο Martínez-Sierra διεξήγαγε μία ποιοτική και ποσοτική ανάλυση, βασισμένη σε 365 χιουμοριστικά στιγμιότυπα που συλλέχθηκαν από τέσσερα επεισόδια της σειράς, εστιάζοντας κυρίως στην αρχική αγγλική σειρά και τις μεταγλωττισμένες ισπανικές εκδοχές. Για να μπορέσει να είναι όσο πιο αντικειμενικός γίνεται, δημιούργησε μία ad hoc ταξινόμηση των χιουμοριστικών στοιχείων:

(1) Κοινοτικά και θεσμικά στοιχεία, δηλαδή ιδιοπολιτισμικά στοιχεία (διάσημα πρόσωπα, πολιτικοί, ταινίες, βιβλία κ.λπ.).

(2) Στοιχεία σχετικά με την αίσθηση του χιούμορ της κοινότητας, που σχετίζονται με θέματα περισσότερο γνωστά σε ορισμένες κοινότητες χωρίς να είναι ιδιοπολιτισμικά.

(3) Γλωσσικά στοιχεία.

(4) Τα οπτικά στοιχεία, είναι εκείνα που παράγουν ή συνεισφέρουν στο χιουμοριστικό φορτίο μέσω αυτού που βλέπουμε στην οθόνη, εξαιρουμένων των οπτικά κωδικοποιημένων εκδοχών των γλωσσικών στοιχείων.

(5) Τα γραφιστικά στοιχεία είναι τα χιουμοριστικώς γραμμένα μηνύματα στην οθόνη.

(6) Τα παραγλωσσικά στοιχεία είναι τα μη λεκτικά στοιχεία μίας φωνής (ρυθμός, αντήχηση, τόνος, τονισμός, ηχώχρωμα).

(7) Μη ταξινομημένα (χιουμοριστικά) στοιχεία είναι τα διάφορα παραδείγματα που συμβάλλουν στο χιουμοριστικό φορτίο, τα οποία δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν.

(8) Ηχητικά στοιχεία είναι οι ήχοι ή ο συνδιασμός των ήχων που μεταφέρουν ένα χιουμοριστικό στοιχείο.

Αυτή η ταξινόμηση χρησιμοποιείται ευρέως, καθώς επιτρέπει την αναγνώριση αλλαγής ή απώλειας του χιουμοριστικού φορτίου οποιασδήποτε χιουμοριστικής σκηνής. Για να μπορέσει να κάνει την ανάλυση καθαρή και συστηματική, ο Martínez-Sierra δημιούργησε πίνακες(καρτέλες) που περιλάμβαναν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τις χιουμοριστικές σκηνές (τον αριθμό επεισοδίου και κύκλου, την αρχική εκδοχή και τη μεταγραφή-στόχο, το περιεχόμενο, τη διαφορά του φορτίου, τα σχόλια). Τα αποτελέσματα της έρευνάς του παρουσιάζουν (μεταξύ άλλων) τις παρακάτω τάσεις της μετάφρασης χιούμορ στο πλαίσιο της AVT:

A) Τα περισσότερα χιουμοριστικά στοιχεία (στην παραπάνω ανάλυση του corpus) είναι μεταφράσιμα.

B) Το κοινό γνωστικό υπόβαθρο των θεατών παίζει σημαντικό ρόλο στη μετάφραση χιούμορ στην AVT.

Γ) Η μετάφραση του χιούμορ στην AVT απαιτεί την απόδοση των χιουμοριστικών στοιχείων, τα οποία αλληλεπιδρούν με μοναδικούς τρόπους.

Η χρήση της ταξινόμησης των χιουμοριστικών στοιχείων σε αυτό το άρθρο, αποσκοπεί στο να περιοριστεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, το υποκειμενικό στοιχείο στον καθορισμό του χιουμοριστικού φορτίου στις υπό ανάλυση σκηνές. Επίσης, οι μεταφραστικές τάσεις αποτέλεσαν μία πολύτιμη βάση για την ποιοτική ανάλυση των εν λόγω σκηνών.

2.1.Μεταγλώττιση

Η κατανόηση της ανάλυσης των χιουμοριστικών καταστάσεων που περιγράφονται στο άρθρο, απαιτεί την εισαγωγή στα βασικά χαρακτηριστικά της μεταγλώττισης ως είδος AVT, καθώς και γνώση των περιορισμών που δημιουργεί στη μεταφραστική διαδικασία. Σύμφωνα με τον Luyken et al. (1991: 31), η μεταγλώττιση ορίζεται ως «η αντικατάσταση του αρχικού λόγου μέσω του εντοπισμού φωνής που επιχειρεί να ακολουθήσει όσο πιο πιστά γίνεται το συγχρονισμό, τη φρασεολογία και τις κινήσεις των χειλιών του αρχικού διαλόγου». Τα πλεονεκτήματα (παραδείγματος χάριν η διαθεσιμότητα σε ευρύτερο κοινό, η μη αναγκαιότητα της ανάγνωσης υποτίτλων) και τα μειονεκτήματα (π.χ. χρονοβόρα και ακριβή, θέματα αυθεντικότητας και αξιοπιστίας) της μεταγλώττισης, αποτελούν συχνά θέμα συζήτησης ανάμεσα στους ερευνητές του τομέα. Μολαταύτα, μία τάση φαίνεται να προκύπτει από τις διάφορες απόψεις, η οποία έξοχα συνοψίζεται από τον Chiaro σε μία και μόνο πρόταση: «Δεν θα ήταν άδικο να πούμε ότι η μεταγλώττιση έχει χειρότερη φήμη στις χώρες που χρησιμοποιούν περισσότερο υποτιτλισμό, από ότι ο υποτιτλισμός στις χώρες που χρησιμοποιούν περισσότερο τη μεταγλώττιση» (Chiaro 2009: 147). Η διαδικασία της μεταγλώττισης περιλαμβάνει αρκετά βήματα. Το πως τα βήματα αυτά περιορίζουν τον μεταφραστή, μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα αν αναλογιστεί κανείς όλους τους παράγοντες που πρέπει να συγχρονιστούν:

(1) Οι κινήσεις των χειλιών σε λήψεις όπου τα χείλη ή ολόκληρο το πρόσωπο των ηθοποιών είναι εμφανές-το κείμενο στόχος(φράση) πρέπει να συνάδει με τη κίνηση των χειλιών του ηθοποιού, κυρίως σε περιπτώσεις διαχειλικών και χειλοδοντικών συμφωνιών και ανοιχτών φωνηέντων.

(2) Οι κινήσεις του σώματος των ηθοποιών-το κείμενο στόχος(φράση) πρέπει να συνάδει με τη κίνηση του κεφαλιού, του χεριού ή οποιουδήποτε άλλου μέλους

του ηθοποιού, που συνήθως προκύπτει σε περιπτώσεις διαβεβαίωσης, άρνησης και αντίστοιχα.

(3) Ο συγχρονισμός των φράσεων των ηθοποιών-το κείμενο στόχος(φράση) πρέπει να συνάδει με το χρονικό διάστημα που αρχίζει με τον χαρακτήρα να ανοίγει το στόμα του/της και τελειώνει όταν το κλείνει.

Ο Chaume Varela πρότεινε τον ακόλουθο ορισμό, ο οποίος περιλαμβάνει και τους τρεις παράγοντες:«Ο συγχρονισμός είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της μετάφρασης για τη διαδικασία της μεταγλώττισης, που αποτελείται από την αντιστοιχία της μετάφρασης της γλώσσας-στόχου με την άρθρωση και τις κινήσεις του σώματος των ηθοποιών της μεγάλης οθόνης, όπως επίσης και την αντιστοιχία των φράσεων και των παύσεων στη μετάφραση και εκείνων του κειμένου-πηγή»(Chaume Varela 2004: 43). Το παρόν άρθρο χρησιμοποιεί τον ορισμό του Chaume Varela, καθώς με το να περιλαμβάνει και τους τρεις παράγοντες(φωνητικό, κινητικό, ισόχρονο), λειτουργεί ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών της μετάφρασης χιούμορ σε AVT.

2.2.Υποτιτλισμός

Ο Gottlieb ορίζει τον υποτιτλισμό ως «η απόδοση λεκτικών μηνυμάτων στα κινηματογραφικά μέσα σε μία διαφορετική γλώσσα ,με τη μορφή ενός ή περισσοτέρων σειρών γραπτού κειμένου, που παρουσιάζονται στην οθόνη σε συγχρονισμό με το αρχικό γραπτό μήνυμα »(Gottlieb 2001: 87). Ένας σημαντικός παράγοντας του υποτιτλισμού είναι ότι οι υπότιτλοι αποτελούν πάντα συμπικνωμένες εκδοχές αυτού που ακούγεται μέσω της ηχητικής παρακολούθησης των οπτικοακουστικών μέσων. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και αν οι υπότιτλοι βρίσκονται στην ίδια γλώσσα με τον πρωτότυπο ήχο, δεν θα είναι ίδιοι με τη μεταγραφή των φράσεων των χαρακτήρων. Είναι αναγκαίο οι υπότιτλοι να είναι πιο σύντομοι από το ηχητικό κομμάτι, διότι είναι απαραίτητο για τον θεατή να έχει αρκετό χρόνο να τους διαβάσει, ακόμα και κατά τη διάρκεια ενός γρήγορου διαλόγου. Σε μια ιδανική περίπτωση, ο θεατής μπορεί να διαβάσει τις λεζάντες με μια τέτοια ελάχιστη προσπάθεια, όπου αυτός ή αυτή δεν παρατηρούν καν τη διαδικασία της ανάγνωσης. Σύμφωνα με τον Antonini, η μείωση των εκφράσεων αναφορικά με τον αριθμό των λέξεων που περιλαμβάνουν, ποικίλει από 40 σε 75(!) τοις εκατό (Antonini 2005: 213). Καθορίζει τρεις διαδικασίες που απαιτούνται από τον μεταφραστή ώστε να παράγει αποτελεσματικούς υπότιτλους:

(1)Εξάλειψη-η διαδικασία αποκοπής στοιχείων από τη μεταγραφή του ήχου, τα οποία δε διαστρεβλώνουν ή τροποποιούν το νόημα της αρχικής έκφρασης.

(2)Απόδοση- η διαδικασία της αντιμετώπισης των διαλέκτων, της αθυροστομίας ή της αργκό.

(3)Απλοποίηση-η διαδικασία προώθησης μίας άνετης μετάφρασης μέσω της διάσπασης και της απλοποίησης της σύνταξης της αρχικής έκφρασης(Antonini 2005: 213–214).

Από μία μεταφραστική οπτική γωνία, υπάρχει ένας τεχνικός περιορισμός που μπορεί να προκαλέσει δυσκολίες στον μεταφραστή:ο μέγιστος αριθμός χαρακτήρων που μπορεί να απεικονιστεί στην οθόνη είναι συνήθως 30 με 40, τοποθετημένοι σε μία ή δύο σειρές(Gottlieb 2001). Ένας άλλος τεχνικός περιορισμός που σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως να προκαλέσει περαιτέρω επιπλοκές στον μεταφραστή και είναι στενά συνδεδεμένος με τη διαδικασία απλοποίησης, είναι ο χρόνος έκθεσης για κάθε υπότιτλο που είναι 3-5 δευτερόλεπτα για μία σειρά και 4-6 για δύο σειρές (Linde & Kay 1999: 7).Όλοι οι κανονισμοί του υποτιτλισμού είναι γενικά αποδεκτοί σε χώρες που χρησιμοποιούν αυτό τον τύπο AVT, ανεξάρτητα από τις διαφορές στις γλώσσες, οι οποίες επίσης μπορούν να προκαλέσουν πολλές δυσκολίες στον μεταφραστή. Σε σύγκριση με τη μεταγλώττιση, ο υποτιτλισμός φαίνεται να έχει περισσότερα προτερήματα από ότι μειονεκτήματα. Στην πρώτη κατηγορία δεν υφίσταται ουδεμία διαστρέβλωση στη γλώσσα-πηγή και στην παρουσία του αρχικού ηχητικού κομματιού , ενώ η ανάγκη για πρόσθετη ανάγνωση ανήκει στη τελευταία (Chiaro 2009: 150–151).

Corpus και Μεθοδολογία

Το corpus αποτελείται από 25 χιουμοριστικές σκηνές διαφόρων επεισοδίων των διασήμων αμερικανικών τηλεοπτικών σειρών Friends και The Big Bang Theory. Η επιλογή των κύκλων και των επεισοδίων δεν βασίστηκε σε κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο. Ο κύριος λόγος της επιλογής αυτών των συγκεκριμένων σειρών ανάγεται στο ότι είναι πολύ δημοφιλείς στο γένος της κωμωδίας καταστάσεων, γεγονός που τις καθιστά ιδανική πηγή για την έρευνα χιουμοριστικών στοιχείων σε AVT. Ο μικρός αριθμός των χιουμοριστικών σκηνών που αναλύθηκαν στην παρούσα μελέτη υποδηλώνει ότι ήταν ποιοτική έρευνα.Ο λόγος για τη μη συμμετοχή ποσοτικής έρευνας ήταν ο τρόπος με τον οποίο συλλέχθηκαν οι επιλεγμένες χιουμοριστικές σκηνές. Και οι 25 σκηνές περιέχουν μία χιουμοριστική κατάσταση που βασίζεται σε ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της γλώσσας και/ή της κουλτούρας. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει πιθανός τρόπος για μία αυτοματοποιημένη αναζήτηση τέτοιων χιουμοριστικών σκηνών, ο εντοπισμός τους είναι χρονοβόρος: απαιτεί την παρακολούθηση των επεισοδίων ένα προς ένα, εστιάζοντας σε συγκεκριμένο γλωσσικό χιούμορ(συνήθως λογοπαίγνια) και καταγράφοντάς τα. Οι λεπτομέρειες της κάθε χιουμοριστικής σκηνής, συνοψίζονται σε επικεφαλίδες όπου υποδεικνύεται ο κύκλος και ο αριθμός του επεισοδίου, το χρονικό πλαίσιο του διαλόγου, η μεταγραφή της πηγής, το ηχητικό κομμάτι-στόχος και οι υπότιτλοι. Ακολουθεί η ανάλυση η οποία αποτελείται από τέσσερα μέρη:

(1) Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την περιγραφή του συγκεκριμένου και τον καθορισμό του χιουμοριστικού φορτίου. Η μεταγραφή του αρχικού ηχητικού κομματιού και του ηχητικού κομματιού-στόχου δεν περιέχει τα οπτικά στοιχεία της κατάστασης, και λόγω αυτού στις περισσότερες περιπτώσεις το συγκεκριμένο είναι απαραίτητο για την κατανόηση του χιουμοριστικού φορτίου της κατάστασης. Η περιγραφή του συγκεκριμένου βασίζεται πάντα στη πρωτότυπη (αγγλική) έκδοση της σκηνής.

(2) Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την ανάλυση των κειμένων-στόχων, η οποία στην πραγματικότητα αποτελεί μια προσπάθεια να ανατραπεί η μηχανική μετάφραση και να προβληθούν οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται από τον/τους μεταφραστή/ές. Σε ορισμένες σκηνές, εναλλακτικές εκδοχές του κειμένου-στόχου προτείνονται και συζητούνται. Προσδιορίζεται επίσης, το χιουμοριστικό φορτίο του κειμένου-στόχου.

(3) Το τρίτο μέρος, περιλαμβάνει τη σύγκριση του χιουμοριστικού φορτίου της πηγής και του κειμένου-στόχου της μεταγλωττισμένης εκδοχής, η οποία αποδεικνύει εάν το χιουμοριστικό φορτίο στο κείμενο στόχο παρέμεινε ίδιο, άλλαξε ή χάθηκε.

(4) Το τέταρτο μέρος περιλαμβάνει τη σύγκριση του χιουμοριστικού φορτίου της πηγής και του κειμένου-στόχου της υποτιτλισμένης εκδοχής, που σε πολλές περιπτώσεις διαφέρει από εκείνη που χρησιμοποιήθηκε στη μεταγλώττιση.

Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει αλλαγή στο χιουμοριστικό φορτίο (μείωση ή απώλεια), έχει πραγματοποιηθεί μία προσπάθεια επεξήγησης, επισημαίνοντας τις πιθανές στρατηγικές που χρησιμοποιήθηκαν από τον μεταφραστή και τις ιδιαιτερότητες της εν λόγω AVT. Ο πρωταρχικός στόχος αυτού του άρθρου δεν είναι η ανάλυση του χιούμορ στο χιουμοριστικό φορτίο των συλλεχθέντων σκηνών, αλλά ο καθορισμός των συγκεκριμένων τεχνικών και των προβλημάτων της μετάφρασής τους. Το είδος χιούμορ, στις επιλεγμένες σκηνές δεν ερευνάται, ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, προκύπτει από την ανάλυση ότι το είδος χιούμορ είναι το λογοπαίγνιο.

4. Ανάλυση

Η σκηνή στον πίνακα 1. εμπεριέχει ένα παράδειγμα μίας κατάστασης, όπου η κίνηση των χειλιών του χαρακτήρα, προκαλεί μερικούς περιορισμούς στη μετάδοση του χιουμοριστικού φορτίου μεταξύ της αρχικής και της μεταγλωττισμένης εκδοχής.

Πίνακας 1. Παράδειγμα ενός περιορισμού της μεταγλώττισης

Friends, κύκλος 9, επεισόδιο 10 [00:11:20 >> 00:11:30].

α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Monica – What does she do there? Chandler – Oh, she’s regional vice president. She’s just below me. Monica – She did what? Chandler – Be-low-me.	
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Monica – Na és mit csinál ott? [And what does she do there?] Chandler – Hát ő a körzeti elnökhelyettes. Éppen alattam van. [Oh, she is the regional vice president. She is just below me.] Monica – Hogy épp hol van? [Where is she?] Chandler – A-lat-tam. [Be-low-me]	
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Ιδιοί με τη μεταγλώττιση.	
Συγκείμενο: Ο Chandler μιλάει με τη Monica (τη σύζυγό του) στο τηλέφωνο. Υπάρχει μία γυναίκα με τον Chandler στο γραφείο του. Η Monica ρωτά τον Chandler σχετικά με τη θέση εργασίας της γυναίκας.	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Αίσθηση κοινότητας + Γλωσσικό.	Ουγγρική μεταγλώττιση: Αίσθηση κοινότητας
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Αίσθηση κοινότητας	

Το χιουμοριστικό φορτίο αυτής της κατάστασης δημιουργείται από την παρανόηση της Monica με το άκουσμα της τη λέξης ‘below’ «κάτω» κατά τη διάρκεια της τηλεφωνικής κλήσης. Αυτό καθίσταται σαφές στο κοινό, με την ξαφνική αντίδρασή της να ρωτήσει τον Chandler τί έκανε η γυναίκα. Αντί για “she’s just below me, άκουσε “she’s just blown me” που αποτελεί έναν άτυπο τρόπο έκφρασης για το «μόλις με ικανοποίησε στοματικά». Το γλωσσικό στοιχείο στο χιουμοριστικό φορτίο δεν αποτελείται μόνο από τη γλωσσική ομοιότητα και τη χρήση των λέξεων ‘below’ and ‘blow’. Η συντομογραφία she’s μπορεί να ερμηνευτεί ως «she is» καθώς και «she has». Αν ο Chandler δεν είχε χρησιμοποιήσει τη συντετμημένη μορφή, η Monica δεν θα είχε παρανοήσει τη φράση του, εφόσον δεν θα έβγαζε νόημα(‘She is just blown below me’). Λόγω της διαφοράς στα γλωσσικά συστήματα της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου, η ουγγρική έκδοση δεν περιέχει κάποιο χιουμοριστικό φορτίο παραγόμενο από ένα γλωσσικό στοιχείο. Επίσης, η αντίδραση της Monica “Hogy épp hol van?” [Where is she?] δε συμπίπτει με την αρχική εκδοχή. Το στοιχείο της αίσθησης του χιούμορ της κοινότητας διατηρείται μόνο εν μέρει, διότι η ουγγρική λέξη ‘alattam’ [below/under me] σε μια άτυπη συνομιλία μπορεί να έχει την έννοια της «στάσης ενός ατόμου κατά τη διάρκεια της συνουσίας», αλλά σε αυτό το πλαίσιο δεν είναι προφανές. Είναι πιθανό, παρ’όλα αυτά, να χρησιμοποιηθεί μία άλλη λέξη αντί της δεύτερης ‘alattam’ ώστε να διατηρηθεί πλήρως το χιουμοριστικό φορτίο του στοιχείου της αίσθησης του χιούμορ της

κοινότητας. Η λέξη είναι 'beosztottam'[my employee], που σίγουρα θα πληροφορούσε το ουγγρικό κοινό ότι η Monica παρερμήνευσε την απάντηση του Chandler, καθώς και θα απελευθέρωνε πλήρως τη δυσαρμονία, παράγοντας επίσης χιουμοριστικό φορτίο. Το γεγονός ότι η τελευταία συλλαβή των δύο λέξεων 'alattam' και 'beosztottam' είναι ίδια ('tam'), θα μετέδιδε επίσης εν μέρει, το γλωσσικό στοιχείο του χιουμοριστικού φορτίου της αρχικής εκδοχής. Ο λόγος για τον οποίο ο μεταφραστής/οι μεταφραστές δεν χρησιμοποίησε/αν αυτή την προφανή λύση, είναι πολύ απλός: δεν θα ήταν δυνατό να συγχρονιστεί η κίνηση των χειλιών του Chandler με τη λέξη 'beosztottam'. Όπως προκύπτει από τη μεταγραφή του διαλόγου, ο Chandler προφέρει έντονα το δεύτερο 'below' «από κάτω» ("be-low-me") στη τελευταία του πρόταση, με τρεις διαφορετικές συλλαβές. Η προτεινόμενη ουγγρική εκδοχή θα αποτελούνταν από τέσσερις διαφορετικές συλλαβές (be-osz-tot-tam) που την καθιστά αδύνατη να συγχρονιστεί με τις κινήσεις των χειλιών του Chandler. Η παραπάνω σκηνή είναι ένα τέλειο παράδειγμα για το πώς η μεταγλώττιση μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στη μετάφραση του χιούμορ.

Η επόμενη σκηνή εμπεριέχει μία κατάσταση όπου η απώλεια του χιουμοριστικού φορτίου προκαλείται από ένα πρωτοφανή περιορισμό, λόγω ενός συγκεκριμένου γραφικού στοιχείου.

Πίνακας 2. Παράδειγμα ενός γραφικού στοιχείου

Friends, κύκλος 8, επεισόδιο 13 [00:20:35 >> 00:20:45].	
a) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Joey – All that worrying I was doing? That was crazy. Crazy. Like my friend the bird here would say, "It was cuckoo!"	
b) Ουγγρική μεταγλώττιση: Joey – Ezért izgattam magam. Ez hülyeség. Hülyeség. Ahogy madár barátom mondaná „Kakukk”. [This is why I was worrying. This is stupid. Stupid. Like my friend the bird would say, "Cuckoo!"]	
c) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Ίδιοι με τη μεταγλώττιση.	
Συγκείμενο: Ο Joey τρώει πρωινό ενώ παράλληλα σκέφτεται τα συναισθήματά του για τη Rachel. Προσπαθεί να πείσει τον εαυτό του ότι το να ανησυχεί για το γεγονός ότι αγαπάει τη Rachel (μία από τις καλύτερές του φίλες) είναι τελείως περιττό. Υπάρχει ένα κουτί δημητριακών στο τραπέζι με λογότυπο ένα πτηνό και την ετικέτα "Cocoa Puffs".	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Γραφικό + Κοινοτικό-Θεσμικό	Ουγγρική μεταγλώττιση: Κανένα
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Κανένα	

Το χιουμοριστικό στοιχείο σε αυτή τη σκηνή παράγεται από ένα εξειδικευμένο-πολιτιστικό στοιχείο που είναι η Sonny the Cuckoo Bird. Το πουλί αποτελεί εμπορικό σήμα για τα δημητριακά Cocoa Puffs. Καθώς ο Joey μιλά για το ότι δεν θα έπρεπε να ανησυχεί για τα συναισθήματά του απέναντι στη Rachel, αναλογιζόμενος παλαιότερες εποχές, αναφέρεται στο σύνθημα της Sonny the Cuckoo Bird ως "I'm cuckoo for Cocoa Puffs!". Επιπλέον, το χιουμοριστικό φορτίο αποτελείται από ένα κοινοτικό και θεσμικό στοιχείο που είναι μία άμεση αναφορά σε ένα ειδικό πολιτιστικό στοιχείο. Παρόλα αυτά, ο Joey δεν αναφέρει ποτέ το όνομα του πουλιού (Sonny), γιατί η αναφορά βασίζεται στο κουτί δημητριακών πάνω στο τραπέζι, το οποίο είναι ορατό για το κοινό. Σύμφωνα με την ταξινόμηση των χιουμοριστικών στοιχείων, η ετικέτα "Cocoa Puffs" πάνω στο κουτί δημητριακών είναι ένα γραφικό στοιχείο που είναι απαραίτητο να παρατηρηθεί προκειμένου το χιουμοριστικό στοιχείο να μεταφερθεί όπως προβλέπεται. Χωρίς αυτό, ο θεατής δεν θα συνειδητοποιούσε την αναφορά στο ειδικό πολιτιστικό στοιχείο: Sonny the Cuckoo Bird. Στην ουγγρική εκδοχή, η λέξη 'crazy' μεταφράζεται ως 'hülyeség' ['stupidity'] μια λέξη με διαφορετικό σημασιολογικό νόημα και για τη λέξη 'cuckoo' ο μεταφραστής χρησιμοποιεί το ουγγρικό του ισοδύναμο 'kakukk'. Το πρόβλημα είναι ότι στα ουγγρικά δεν υπάρχει γλωσσική σύνδεση (δεν συγκλίνουν οι νοητικές αναπαραστάσεις) ανάμεσα στις λέξεις 'kakukk' και 'őrült' [crazy] or 'hülye' [stupid]. Το γλωσσικό στοιχείο είναι επίσης απόν από την εκδοχή της γλώσσας-στόχου, διότι το ουγγρικό κοινό δεν ενθαρρύνεται να παρατηρήσει την ετικέτα "Cocoa Puffs" πάνω στο κουτί δημητριακών (το ουγγρικό ισοδύναμο της λέξης 'cocoa' (is 'kakaó'). Η έλλειψη των κοινοτικών-θεσμικών και γραφικών στοιχείων στις ουγγρικές εκδοχές, οδηγεί σε ολική απώλεια του χιουμοριστικού φορτίου. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι είναι αδύνατο να μεταφερθεί το ίδιο χιουμοριστικό φορτίο στην εκδοχή-στόχο, γιατί το βασικό γραφικό στοιχείο (η ετικέτα στο κουτί δημητριακών στο βίντεο) δεν μπορεί να αλλάξει. Ως εκ τούτου, η παραπάνω σκηνή είναι ένα παράδειγμα μιας κατάστασης όπου ο περιορισμός για τη μετάφραση χιούμορ δημιουργείται από ένα γραφικό στοιχείο.

Σημειώστε, ωστόσο, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση, υπάρχει μια εναλλακτική λύση, η οποία θα μεταφέρει ένα μη καταχωρημένο χιουμοριστικό στοιχείο στις υπότιτλους. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει κανένας τρόπος να αναφερθεί το είδος του πουλιού πάνω στο κουτί δημητριακών, στην Ουγγρική εκδοχή ο Joey ίσως θα μπορούσε να πει: "Papagáj barátom úgy mondaná „Lökött, lökött” [Like my friend the parrot would say, "Dumb, dumb].

Το παράδειγμα που ακολουθεί, περιλαμβάνει ένα χιουμοριστικό στοιχείο που μεταφέρεται μέσω του συνδιασμού ενός γλωσσικού και ενός οπτικού στοιχείου. Παρουσιάζει ξεκάθαρα τη διαφορά ανάμεσα σε ένα γραφικό και σε ένα οπτικό στοιχείο και επίσης τη διαφορά ως προς τη μετάφραση αυτών των στοιχείων.

Πίνακας 3. Το πρώτο παράδειγμα ενός οπτικού στοιχείου.

The Big Bang Theory, κύκλος 6, επεισόδιο 5 [00:16:06 >> 00:16:11].	
α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Bernadette – Uh-oh, is someone a little blue?	
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Bernadett – O-ó. Mi történt, törpikém? [Uh-oh. What happened, my little smurf?]	
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Bernadett – Hűha, kezdész elkékülni. [Uh-oh. You are getting blue.]	
Συγκείμενο: Ο Howard και η Bernadette φορούν τις στολές τους ως Στρουμφάκια , και τα σώματά τους είναι βαμμένα μπλε (θέλουν να πάνε σε ένα πάρτι με στολές). Ο Howard νιώθει στεναχωρημένος. Η Bernadette προσπαθεί να του φτιάξει τη διάθεση.	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Γλωσσικό + Οπτικό	Ουγγρική μεταγλώττιση: Γλωσσικό + Οπτικό
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Οπτικό	

Το οπτικό στοιχείο της χιουμοριστικής σκηνής στον Πίνακα 3 είναι ότι και οι δύο ηθοποιοί είναι βαμμένοι μπλε για να μοιάζουν όσο πιο πολύ γίνεται με τα Στρουμφάκια. Εφόσον ο Howard κάθεται στο κρεβάτι, παρατηρώντας τα δάχτυλα των ποδιών του και φαίνεται ξεκάθαρα λυπημένος, η αναφορά της Bernadette στο χρώμα του, δημιουργεί μία σύνδεση με τον ιδιωτισμό ‘feeling blue’, που προκαλεί ένα χιουμοριστικό αποτέλεσμα. Το ιδίωμα εδώ, αποτελεί το γλωσσικό στοιχείο του χιουμοριστικού φορτίου. Στην Ουγγρική γλώσσα, δεν υπάρχει ιδίωμα που να αναφέρεται εξίσου και στο χρώμα μπλε και στο αίσθημα λύπης. Ωστόσο, και στην ουγγρική μεταγλώττιση και στους υπότιτλους το χιουμοριστικό φορτίο παραμένει το ίδιο. Αυτό που κάνει τη σκηνή ξεχωριστή, είναι ότι παρά το γεγονός ότι το χιουμοριστικό φορτίο είναι παρόν στην μεταγλωττισμένη έκδοση, τόσο τα γλωσσικά όσο και τα οπτικά στοιχεία διαφέρουν. Στην ουγγρική εκδοχή, η αναφορά που προκαλεί το χιουμοριστικό αποτέλεσμα δε γίνεται με το χρώμα μπλε, αλλά με τους ηθοποιούς να είναι τα Στρουμφάκια(επειδή φορούν στολές από τα Στρουμφάκια). Η λέξη ‘törp’ στα ουγγρικά σημαίνει ‘smurf’στα αγγλικά. Το γλωσσικό στοιχείο είναι επίσης παρόν, όχι λόγω ενός ιδιώματος, αλλά λόγω ενός έμμετρου λόγου που προκαλείται από μια μικρή τροποποίηση της Ουγγρικής λέξης ‘történni’ [‘to happen’] σε ‘törpénni’ (μία μη υπαρκτή λέξη) που ομοιάζει με τη λέξη ‘törp’. Οι υπότιτλοι σε αυτή τη σηνή, διαφέρουν απο τη μεταγλώττιση. Μόνο το οπτικό στοιχείο διατηρείται σε αυτή, όμως, διαφέρει από αυτό της μεταγλώττισης. Στους υπότιτλους η Bernadette αναφέρεται στο μπλε χρώμα του Howard λέγοντας ότι ο Howard «γίνεται μπλε»(“kezdész elkékülni”). Οι συνειρμοί αυτού του συνδιασμού λέξεων, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μία διανοητική εικόνα ενός ανθρώπου που ασφυκτιά, με τα χείλη του/της να γίνονται μπλε ή να κρύνει πολύ, παρουσιάζοντας τα ίδια συμπτώματα. Το θέμα είναι ότι και στις δύο περιπτώσεις το άτομο βρίσκεται σε μια πολύ δυσάρεστη κατάσταση. Ο

Howard, μεταφορικά, βρίσκεται σε μία παρόμοια κατάσταση, γεγονός που προκαλεί τη μεταφορά ενός χιουμοριστικού στοιχείου, από τους ουγγρικούς υπότιτλους. Αυτή η σκηνή δείχνει ότι, σε αντίθεση με ένα γραφικό στοιχείο, ένα οπτικό στοιχείο είναι δυνατόν να μεταφερθεί, διότι ο μεταφραστής μπορεί να αναφερθεί σε οποιαδήποτε από τις πτυχές του, σε αυτή την περίπτωση τόσο στο χρώμα και στις στολές των καλλιτεχνών. Η επόμενη σκηνή περιέχει ένα παράδειγμα μιας περίπτωσης όπου το χιουμοριστικό φορτίο έχει χαθεί εντελώς στην ουγγρική μεταγλώττιση, αλλά μεταφέρεται στους υπότιτλους.

Πίνακας 4. Το δεύτερο παράδειγμα ενός οπτικού στοιχείου.

Friends, κύκλος 4, επεισόδιο 8 [00:18:00 >> 00:18:10].	
α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Timothy – You have very beautiful ... eye.	
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Timothy – Neked fantasztikusan szép a ... szemed. [You have a very beautiful ... eye]	
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Timothy – Neked fantasztikusan szép a ... fél szemed. [You have very beautiful ... half an eye]	
Συγκείμενο: Ο Timothy θέλει να κάνει μία φιλοφρόνηση για τα μάτια της Monica. Η Monica φορά ένα κάλυμμα ματιού στο ένα από τα μάτια της.	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Γλωσσικό + Οπτικό	Ουγγρική μεταγλώττιση: Κανένα
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Γλωσσικό+ Οπτικό	

Στον Πίνακα 4, το χιουμοριστικό φορτίο περιέχει ένα γλωσσικό και ένα οπτικό στοιχείο. Το οπτικό στοιχείο προκύπτει από το γεγονός ότι η Monica έχει ένα κάλυμα ματιού σε ένα από τα μάτια της. Ο άλλος χαρακτήρας, ο Timothy, θέλει να κάνει μια φιλοφρόνηση για τα μάτια της Monica και μόνο στο τέλος της πρότασής του συνειδητοποιεί ότι έχει το κάλυμα ματιού. ("You have very beautiful ... eye. Το κάλυμα ματιού αποτρέπει τον Timothy από το να αναφερθεί και στα δύο μάτια της Monica και για το λόγο αυτό, χρησιμοποιεί τον ενικό αριθμό της λέξης «μάτι». Αυτή η μικρή τροποποίηση στη συγκατάταξη, παρέχει το γλωσσικό στοιχείο στο χιουμοριστικό φορτίο αυτής της σκηνής. Η ουγγρική μεταγλώττιση χάνει το χιουμοριστικό φορτίο, διότι στα Ουγγρικά αναφερόμαστε στα μάτια κάποιου σε ενικό βαθμό ('szemed' [your eye] και όχι 'szemeid' [your eyes (Klaudy 1999: 55)). Αυτό μπορεί να προκαλέσει ακόμη και σύγχυση στον ούγγρο θεατή, γιατί ο λόγος για το απόσπασμα γέλιου (το γέλιο

στο παρασκήνιο είναι σύνηθες στις κωμωδίες) δεν είναι προφανής. Οι υπότιτλοι, εν τούτοις, πράγματι μεταφέρουν το χιουμοριστικό φορτίο, με την προσθήκη μίας επιπλέον λέξης πριν το ‘szemed’, η οποία είναι η λέξη ‘fél’ [half](μισό). Στα Ουγγρικά, όταν αναφερόμαστε σε ένα μονό μέρος του σώματος, χρησιμοποιούμε συνήθως αυτή τη λέξη (για παράδειγμα: ‘féllábú kalóz’ [one-legged pirate. Ο λόγος για τον οποίο αυτή η λύση δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη μεταγλώττιση, είναι το γεγονός ότι η λέξη ‘eye’ είναι μονοσύλλαβη, ενώ η φράση ‘fél szemed’ περιέχει τρεις συλλαβές. Ο περιορισμός του συγχρονισμού στη κίνηση των χειριών δεν θα επέτρεπε δύο επιπλέον συλλαβές στην ουγγρική μεταγλώττιση. Αυτή η σκηνή, είναι παράδειγμα μίας κατάστασης όπου το χιουμοριστικό φορτίο θα μπορούσε να μεταφερθεί με τους υπότιτλους, αλλά όχι με τη μεταγλώττιση.

Η ακόλουθη χιουμοριστική σκηνή, αποτελεί παράδειγμα των διαφορών ανάμεσα στην ουγγρική μεταγλώττιση και τον υποτιτλισμό, όπου το χιουμοριστικό φορτίο στην περίπτωση της μεταγλώττισης μεταφέρεται, αλλά την ίδια στιγμή μετατρέπεται.

Πίνακας 5. Παράδειγμα της αλλαγής του τύπου του χιουμοριστικού στοιχείου.

Friends, κύκλος 9, επεισόδιο 23 [00:02:40 >> 00:02:50].	
α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Ross – Dear Sarah. I dig you. Dr. Ross Geller.	
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Ross – Kedves Sarah-nak. Sok dínóval. Dr. Ross Geller. [Dear Sarah. With lots of dinosaurs.]	
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Ross – Drága Sarah. Maga egy csinos kis lelet. Dr. Ross Geller. [Dear Sarah. You are a nice little fossil.]	
Συγκείμενο: Σε ένα συνέδριο για παλαιοντολόγους, ένας θαυμαστής θέλει να ζητήσει ένα αυτόγραφο από τον Ross (που είναι παλαιοντολόγος).	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Κοινοτικό-Θεσμικό + Αίσθηση κοινότητας	Ουγγρική μεταγλώττιση: Αίσθηση κοινότητας + Γλωσσικό
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Αίσθηση κοινότητας + Κοινοτικό-Θεσμικό	

Το χιουμοριστικό φορτίο στο παραπάνω παράδειγμα παράγεται από δύο στοιχεία: το κοινοτικό-θεσμικό και τη κοινοτική αίσθηση χιούμορ. Το κοινοτικό-θεσμικό στοιχείο, δημιουργείται από τη χρήση της καθομιλουμένης έκφρασης ‘I dig you’ που σημαίνει ‘I really like you’. Η λέξη ‘dig’ σε αυτό το πλαίσιο (παλαιοντολογικό συνέδριο) φέρει μία επιπλέον σημασία (‘digging up fossils’),

που με τη σειρά της παρέχει ένα κοινοτικό στοιχείο αίσθησης χιούμορ που μόνο η κοινότητα των παλαιοντολόγων μπορεί να εκτιμήσει πλήρως. Σχετικά με την ουγγρική μεταγλώττιση, παρόλο που είναι παρόν, το στοιχείο της κοινοτικής αίσθησης χιούμορ τροποποιείται και το κοινοτικό-θεσμικό στοιχείο αντικαθιστάται με ένα γλωσσικό. Η φράση “Sokdínóval” [with lots of dinosaurs] είναι η τροποποιημένη εκδοχή της φράσης ‘sok szeretettel’ [with lots of love] όπου η λέξη ‘dínó’ [dinosaur] αντικαθιστά τη λέξη ‘dig’ για να διατηρηθεί το στοιχείο κοινοτικής αίσθησης χιούμορ. Η φράση ‘Sokszeretettel’ [with lots of love] στα ουγγρικά χρησιμοποιείται ευρέως για το κλείσιμο επιστολών, κυρίως καρτ ποστάλ και χρησιμοποιείται επίσης για την υπογραφή αυτογράφων. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργείται το γλωσσικό στοιχείο στη φράση “Sok dínóval”. Στους Ουγγρικούς υπότιτλους, παρόλα αυτά, διατηρούνται εξίσου και τα δύο χιουμοριστικά στοιχεία της αρχικής έκφρασης. Η φράση “Magaegycsinoskisilelet” [You are a nice little fossil], περιέχει τη λέξη ‘lelet’ [fossil] για να μεταφέρει την κοινοτική αίσθηση χιούμορ και η φράση ‘maga egy csinos kis...’ που συνδιάζεται με τη λέξη ‘lelet’ [fossil] μεσολαβεί για το κοινοτικό-θεσμικό στοιχείο, εφόσον σε αυτό το πλαίσιο λειτουργεί ως αργκό. Αν και το χιουμοριστικό φορτίο της έκφρασης στους υπότιτλους είναι πιο κοντά στο πρωτότυπο από ότι στην εκδοχή της μεταγλώττισης, οι περιορισμοί της κίνησης των χειλιών δεν του επιτρέπουν να χρησιμοποιηθεί στη τελευταία. Αυτό το παράδειγμα δείχνει, ότι παρά τους περιορισμούς της μεταγλώττισης, μέσω της μετατροπής των στοιχείων του χιουμοριστικού φορτίου της αρχικής έκφρασης, είναι πιθανό να μεταφερθεί το χιούμορ. Φαίνεται επίσης, ότι οι περιορισμοί στους υπότιτλους επιτρέπουν μεγαλύτερη ευελιξία από τους περιορισμούς της μεταγλώττισης.

Η σκηνή στον Πίνακα 6 περιέχει μία κατάσταση όπου η αναπόφευκτη απώλεια ενός εκ των χιουμοριστικών στοιχείων αντισταθμίζεται χρησιμοποιώντας μία διαφορετική σημασιολογική έννοια του ίδιου στοιχείου. Ο περιορισμός της μετάφρασης της συγκεκριμένης χιουμοριστικής κατάστασης, δεν προέρχεται από τα χαρακτηριστικά της μεταγλώττισης: Ωστόσο, περιλαμβάνει μια ενδιαφέρουσα μεταφραστική λύση η οποία μπορεί να είναι χρήσιμη σε περιπτώσεις όπου ο μεταφραστής είναι περιορισμένος λόγω των κινήσεων των χειλιών των χαρακτήρων.

Πίνακας 6 Παράδειγμα της αντιστάθμισης για την απώλεια ενός χιουμοριστικού στοιχείου.

Friends, κύκλος 9, επεισόδιο 3 [00:10:10 >> 00:10:35].
α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Monica – What are you doing? Chandler – Looking for restaurant jobs for you in Tulsa. Monica – Aw, that’s so sweet. Did you find anything? Chandler – Slim Pickins. Monica – Hmm. Nothing, huh?

Chandler – No. Slim Pickins. It’s a barbecue joint. ... Monica – “Slim Pickins”? That is so cheesy. Chandler – Well, So Cheesy also has an opening.	
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Monica – Mit csinálsz? [What are you doing?] Chandler – Hát... Állást keresek neked Tulsában. [I’m looking for jobs for you in Tulsa.] Monica – Oh, de cuki vagy. Találtál valamit? [Aw, you’re so sweet. Did you find anything?] Chandler – Sovány moslék. [Light Pigswill] Monica – Hmm. Szóval semmi? [Hmm. So nothing, right?] Chandler – Nem. A Sovány moslék egy barbecue-büfé. [No. Light Pigswill is a barbeque joint.] ... Monica – “Sovány moslék”? Fincsi hely lehet. [“Light Pigswill”? It must be a delicious place.] Chandler – Nem. A Fincsi az most nyílik. [No. Delicious has an opening now.]	
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: Ίδιοι με τη μεταγλώττιση.	
Συγκείμενο: Ο Chandler κάθεται στο τραπέζι κοιτάζοντας τον φορητό υπολογιστή του. Η Monica επιστρέφει σπίτι και ξεκινά ο διάλογος.	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Κοινοτικό-Θεσμικό + Γλωσσικό	Ουγγρική μεταγλώττιση: Γλωσσικό + Μη καταχωρημένο
Ουγγρικοί υπότιτλοι: Γλωσσικό + Μη καταχωρημένο	

Το χιουμοριστικό φορτίο στην παραπάνω σκηνή, παράγεται από το συνδιασμό ενός κοινοτικού-θεσμικού και ενός γλωσσικού στοιχείου. Η πρώτη έκφραση περιλαμβάνει την ιδιωματική έννοια ‘slim pickins’ και ‘cheesy’, ενώ η δεύτερη πραγματοποιείται με τη χρήση αυτών των δύο φράσεων, ως ονόματα για εστιατόρια. Την πρώτη φορά που ο Chandler χρησιμοποιεί τη φράση ‘slim pickins’, απαντά στην ερώτηση της Monica για τις προσφορές εργασίας στη Tulsa. Η φράση ‘Slimpickin(g)s’ έχει την ιδιωματική σημασία ‘very few, almost no choices’. Λόγω του συγκείμενου, η Monica ερμηνεύει την απάντηση του Chandler ως ‘basically no jobs in Tulsa’. Έπειτα ο Chandler λέει στη Monica ότι “Slim Pickins” είναι στην πραγματικότητα το όνομα ενός εστιατορίου που έχει μία προσφορά εργασίας. Στη συνέχεια, η Monica χαρακτηρίζει την επιλογή “Slim Pickins” ως ονομασία για εστιατόριο “so cheesy” (η φράση ‘so cheesy’ έχει επίσης την ιδιωματική έννοια του μη «αυθεντικός»). Έπειτα ο Chandler λέει στη Monica ότι “So Cheesy” είναι το όνομα ενός άλλου εστιατορίου (εννοώντας πιθανόν ‘so cheese-like’ or ‘so tasty’. Το χιουμοριστικό φορτίο παράγεται από τη χρήση του ιδιωτισμού της Monica και τη χρήση των λεξιλογικών νοημάτων των φράσεων από τον Chandler. Στην ουγγρική εκδοχή, η φράση “Slim Pickins”,

αποδίδεται ως “Sónány moslék” [Light Pigswill,], η οποία σαν έκφραση δε φέρει κάποιο ιδιωματικό νόημα. Εντούτοις, οι δύο λέξεις που συνθέτουν τη φράση ‘sónány’ [light] and ‘moslék’ [pigswill, δημιουργούν ένα χιουμοριστικό φορτίο, καθώς ο σκόπός της χοιροτροφής είναι να παχύνει το γουρούνι, ως εκ τούτου, μια ελαφριά δόση χοιροτροφής δεν θα είχε νόημα. Η λέξη “Cheesy” στην Ουγγρική εκδοχή μεταφράζεται ως “fincsi” [delicious] και η Monica δεν το χρησιμοποιεί για να περιγράψει την επιλογή της ονομασίας του Slim Pickins, αλλά για να περιγράψει το ίδιο το εστιατόριο.

Το χιουμοριστικό φορτίο στην Ουγγρική εκδοχή, δημιουργείται από τις αντικρουόμενες συσχετίσεις νοητικών εικόνων, που προκαλούν οι λέξεις ‘moslék’ [pigswill] και ‘fincsi’ [delicious]. Με τον τρόπο αυτό, οι ελλειπίες ιδιωματικές έννοιες(κοινωνικό και θεσμικό στοιχείο) από την Ουγγρική εκδοχή αντισταθμίζονται με την προσεκτική και δημιουργική επιλογή των λέξεων(μη καταχωρημένο στοιχείο).

Η επόμενη σκηνή περιέχει ένα παράδειγμα απώλειας χιουμοριστικού φορτίου, που στην αγγλική εκδοχή δημιουργείται από ένα γλωσσικό στοιχείο, ιδιαίτερα μέσω της χρήσης ομοιοκαταληξίας.

Πίνακας 7 Παράδειγμα της απώλειας χιουμοριστικού φορτίου.

The Big Bang Theory, κύκλος 6, επεισόδιο 5 [00:16:06 >> 00:16:11].
α) Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Amy – Professor Tupperman is dead. And that makes us? Sheldon – Sad. Amy – The fact that there are so many people here tonight doesn’t make us cranky and claustrophobic. It makes us? Sheldon – Glad. Amy – Giving Mrs Davies the box set of Roots was? Sheldon – Bad.
β) Ουγγρική μεταγλώττιση: Amy –Tupperman professzor meghalt és ez nekünk? [Professor Tupperman died. Now we feel?] Sheldon – Fáj. [It hurts.] Amy – Az, hogy ilyen sokan eljöttek, nem idegesítő és klausztrofób érzés, hanem nagyon? [The fact that so many people came doesn’t make us cranky and claustrophobic. It makes us feel?] Sheldon – Jó. [Good.] Amy – Misiss Davies-nek Gyökerek DVD-t ajándékozni? [Giving Mrs Davies the Roots DVD was?] Sheldon – Rossz. [Bad.]
γ) Ουγγρικοί υπότιτλοι: The same as the dubbing.
Συγκείμενο: Η Amy θέλει να προβάρει τις συναισθηματικές αντιδράσεις του Sheldon (που αντιμετωπίζει προβλήματα με τη συναισθηματική έκφραση) πριν εισέλθει στην αίθουσα όπου άνθρωποι έχουν μαζευτεί για να τιμήσουν τη ζωή

και το έργο του καθηγητή Tupperman.	
Χιουμοριστικό φορτίο:	
Αγγλικό ηχητικό κομμάτι: Γλωσσικό	Ουγγρική μεταγλώττιση: Κανένα
Ουγγρικοί υπότιτλοι:	
Κανένα	

Το χιουμοριστικό φορτίο σε αυτό το παράδειγμα δημιουργείται από ένα απλό σχήμα ομοιοκαταληξίας a-a-a με τις λέξεις ‘sad’, ‘glad’ και ‘bad’. Στην ουγγρική μεταγλώττιση και υποτιτλισμό, υπάρχει μία έλλειψη ρυθμικών λέξεων, καθώς οι τρεις ουγγρικές λέξεις που χρησιμοποιούνται είναι ‘fáj’ [it hurts], ‘jó’ [good], and ‘rossz’ [bad]. Ο λόγος για τη μη χρήση λέξεων που κάνουν ομοιοκαταληξία στη μεταγλώττιση, ίσως οφείλεται σε έναν από τους περιορισμούς της, συγκεκριμένα, το συγχρονισμό στη κίνηση των χειλιών. Και οι τρεις αγγλικές λέξεις είναι μονοσύλλαβες και σε όλες τις περιπτώσεις η κίνηση των χειλιών του χαρακτήρα είναι ορατή, που σημαίνει ότι και οι αντίστοιχες ουγγρικές λέξεις ορέπει να είναι μονοσύλλαβες. Ο μεταφραστής μάλλον δεν ήταν σε θέση να βρει τρεις ουγγρικές μονοσύλλαβες ομοιοκατάληκτες λέξεις με παρόμοιες έννοιες για να ταιριάζουν σε αυτό το πλαίσιο. Ωστόσο, ο λόγος για τη μη επιλογή τριών ομοιοκατάληκτων λέξεων για τους υπότιτλους, είναι άγνωστος. Οι υπότιτλοι, δεν απαιτούν από τις λέξεις να είναι μονοσύλλαβες, οπότε για παράδειγμα, οι λέξεις ‘fájó’ [it is aching], ‘jó’ [good], και ‘nem jó’ [not good], θα μπορούσαν να έχουν χρησιμοποιηθεί για να μεταφέρουν το χιουμοριστικό φορτίο της αρχικής έκφρασης.

5. Αποτελέσματα

Ενώ ο περιορισμένος αριθμός των αναλυμένων χιουμοριστικών σκηνών (25), δεν μας επιτρέπει να συνθέσουμε αξιόπιστες γενικεύσεις, μία περίληψη των μεταβολών στο χιουμοριστικό φορτίο των σκηνών στην εκδοχή της γλώσσας-στόχου, θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη στη διαμόρφωση υποθέσεων σχετικά με τη μετάφραση χιούμορ σε AVT, ιδιαίτερα σε δύο από τα είδη του: τη μεταγλώττιση και τον υποτιτλισμό. Από την ανάλυση προέκυψε ότι υπάρχουν διάφορες καταστάσεις που μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τη διαμόρφωση κατηγοριών των προβλημάτων της μετάφρασης χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα:

1) Περιορισμοί που προκαλούνται από το συγχρονισμό της κίνησης των χειλιών-είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις, το χιουμοριστικό φορτίο είχε χαθεί ή μειωθεί σημαντικά στη μεταγλώττιση, ενώ ήταν δυνατόν να μεταφερθεί αυτούσιο στους υπότιτλους.

2) Περιορισμοί που προκαλούνται από ένα γραφικό στοιχείο(παραδείγματος χάριν: προφορικά κωδικοποιημένο μήνυμα)-σε αυτές τις περιπτώσεις ήταν αδύνατον να μεταφερθεί το χιουμοριστικό φορτίο τόσο στη μεταγλώττιση όσο και στον υποτιτλισμό, δεδομένου ότι το απόσπασμα του βίντεο δε μπορούσε να τροποποιηθεί.

3) Περιορισμοί που προκαλούνται από ένα οπτικό στοιχείο- τόσο στη μεταγλώττιση όσο και στον υποτιτλισμό, είναι αρκετά πιθανότερο να μεταφερθεί το χιουμοριστικό στοιχείο, καθώς το κοινό της γλώσσας-στόχου μπορεί να αντιληφθεί τα οπτικά στοιχεία με τον ίδιο τρόπο όπως και το κοινό της γλώσσας-πηγής, δεδομένου ότι δεν είναι λεκτικά, αλλά οπτικά κωδικοποιημένα.

Μία τέταρτη περίπτωση εντοπίστηκε επίσης, αλλά καθώς αποτελεί περισσότερο τεχνική για την αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων της μετάφρασης χιούμορ σε AVT, θα την αναφέρω ξεχωριστά από τις τρεις προαναφερόμενες καταστάσεις που συνδέονται με τους περιορισμούς ορισμένων μορφών σε AVT. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το είδος ενός ή περισσότερων χιουμοριστικών στοιχείων άλλαξε λόγω της φύσης της γλώσσας-στόχου και/ή των περιορισμών του είδους σε AVT, αλλά την ίδια στιγμή το χιουμοριστικό φορτίο μεταφέρθηκε. Από μια διαφορετική οπτική γωνία, μπορεί να το σκεφτεί κανείς ως απώλεια ενός ή περισσότερων χιουμοριστικών στοιχείων της αρχικής έκφρασης, αλλά επίσης δημιουργία καινούργιων(συνήθως στον ίδιο αριθμό) στη γλώσσα-στόχο.

Η ανάλυση επισήμανε επίσης ερωτήσεις σχετικά με τη μεθοδολογία, εκ των οποίων η πιο σημαντική είναι εκείνη που συνδέεται με το βαθμό του χιουμοριστικού φορτίου. Σε αυτήν την ανάλυση ο βαθμός του χιουμοριστικού φορτίου καθορίστηκε από τον αριθμό των χιουμοριστικών στοιχείων σε αυτό. Το χιουμοριστικό φορτίο μεταφέρεται (διατηρείται), μειώνεται, χάνεται, ή αυξάνεται με βάση την σύγκριση του αριθμού των χιουμοριστικών στοιχείων στην αρχική σκηνή και τις μεταγλωττισμένες και υποτιτλισμένες εκδοχές του(παραδείγματος χάριν: εάν ο αριθμός των χιουμοριστικών στοιχείων ταιριάζουν, το χιουμοριστικό φορτίο μεταφέρεται. Εάν ο αριθμός των χιουμοριστικών στοιχείων στην μεταγλώττιση είναι μικρότερος από ό, τι στην αρχική έκδοση, το χιουμοριστικό φορτίο στο μεταγλώττιση μειώνεται, και αντίστοιχα). Ωστόσο, ακόμη και αν ο αριθμός των χιουμοριστικών στοιχείων είναι ο ίδιος, το είδος τους μπορεί να διαφέρει (παραδείγματος χάριν: ένα γλωσσικό χιουμοριστικό στοιχείο μετατρέπεται σε ένα μη-καταχωρημένο στοιχείο όπως στον Πίνακα 6), γεγονός που καθιστά δύσκολη τη σύγκριση με το αρχικό, καθώς διαφορετικοί τύποι χιουμοριστικών στοιχείων μπορεί να προκαλέσουν διαφορετικές βαθμίδες χιουμοριστικού αποτελέσματος. Ένα άλλο ζήτημα σχετίζεται με τις διαφορές του χιουμοριστικού φορτίου στη μεταγλώττιση και στους υπότιτλους, ιδίως σε χώρες όπου μεταγλώττιση προτιμάται έναντι του υποτιτλισμού. Παρόλο που το πρόβλημα αυτό εστιάζει σε

μια ιδιαίτερη περίπτωση, ο καθορισμός του χιουμοριστικού φορτίου σε μια συγκεκριμένη σκηνή για αυτό το κοινό, ίσως δε μπορεί να αποτελέσει έναν αξιόπιστο τρόπο ανάλυσης και σύγκρισης του χιουμοριστικού αποτελέσματος(παραδείγματος χάριν:διαβάζοντας τους υπότιτλους το κοινό μπορεί να χάσει το οπτικό στοιχείο της σκηνής, επειδή δεν είναι συνηθισμένο να διαβάζει υπότιτλους). Θα μπορούσε να γίνει σύνδεση μεταξύ αυτού του προβλήματος και τους περιορισμούς του υποτιτλισμού, ιδίως στον ελάχιστο χρόνο προβολής ανά υπότιτλο.

6. Επίλογος

Η μετάφραση του χιούμορ, συχνά αντιτάσσει τον μεταφραστή με προβλήματα που έχουν τις ρίζες τους στην ίδια τη φύση της μετάφρασης. Γενικά, τα προβλήματα αυτά προκαλούνται από (1) διαφορές στη γλώσσα-πηγή με τη γλώσσα στόχο και/ή διαφορές στη κουλτούρα και (2) τη«μη μεταφρασημότητα» της γλώσσας και/ή των ειδικών πολιτισμικών στοιχείων. Στην περίπτωση της οπτικοακουστικής μετάφρασης, ο αριθμός των προβλημάτων αυξάνεται κυρίως, λόγω των χαρακτηριστικών αυτού του τύπου μετάφρασης. Κατά τη διαδικασία της μεταγλώττισης, ακόμη και αν ο μεταφραστής έχει μια τέλεια μετάφραση για μια χιουμοριστική κατάσταση, αυτός/αυτή ίσως να μην είναι ικανός/ή να την εφαρμόσει. Τις περισσότερες φορές αυτό συμβαίνει λόγω του συγχρονισμού της κίνησης χειλιών. Φυσικά, αυτό ισχύει και για μη χιουμοριστικές καταστάσεις, όμως, σε αυτές τις περιπτώσεις, ο αριθμός των εναλλακτικών επιλογών καθιστά λιγότερο δύσκολη την παραγωγή μιας μετάφρασης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί(ακόμη και στην περίπτωση της μεταγλώττισης υπάρχουν περισσότεροι τρόποι για τη μετάφραση μίας μη χιουμοριστικής φράσης από ότι μίας χιουμοριστικής). Στην περίπτωση του υποτιτλισμού, παρά τον μεγάλο αριθμό περιορισμών(παραδείγματος χάριν:μέγιστος αριθμός χαρακτήρων που θα εμφανίζονται σε έναν υπότιτλο), είναι πιο πιθανόν ο μεταφραστής να βρει μία μετάφραση της αρχικής φράσης που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί, καλύπτοντας παράλληλα το ίδιο ποσοστό χιουμοριστικού φορτίου. Αυτό το άρθρο ασχολείται με την ανάλυση και τη σύγκριση των χιουμοριστικών σκηνών στην αρχική τους αγγλική εκδοχή και τις ουγγρικές υποτιτλισμένες και μεταγλωττισμένες εκδοχές τους. Οι χιουμοριστικές σκηνές, έχουν συλλεχθεί από διάφορα επεισόδια δύο διάσημων αμερικανικών τηλεοπτικών κωμωδιών, Friends και The Big Bang Theory. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν μια τάση για ένα αριθμό διαφορετικών καταστάσεων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την κατηγοριοποίηση των προβλημάτων της μετάφρασης χιούμορ που προκαλούνται συγκεκριμένα από ορισμένα χαρακτηριστικά της οπτικοακουστικής μετάφρασης(παραδείγματος χάριν: τους περιορισμούς της μεταγλώττισης και του υποτιτλισμού). Η ανάλυση επεσήμανε επίσης μια σειρά από ζητήματα που συνδέονται με τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση του χιουμοριστικού φορτίου στις χιουμοριστικές σκηνές. Λαμβάνοντας υπόψιν αυτές τις ερωτήσεις, η βελτίωση της μεθόδου ανάλυσης χιούμορ σε

AVT, και η επέκταση του corpus του κειμένου θα μπορούσε να ενισχύσει τα αποτελέσματα μιας παρόμοιας ανάλυσης και ταυτόχρονα να αποκαλύψει προηγούμενα άγνωστα χαρακτηριστικά της μετάφρασης χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα.

Σημειώσεις

1. Αυτό το άρθρο είναι μια εκτεταμένη έκδοση του “The constraints of translating humor in audiovisual media” (Zolczer 2014), όπου παρουσιάζει νέα ευρήματα στο θέμα της μετάφρασης χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα, λαμβάνοντας υπόψιν κυρίως τη μετάφραση χιούμορ με τη χρήση υπότιτλων.

2. Τόσο στη μεταγλώττιση όσο και στους υπότιτλους, η αγγλική πρόταση “Delicious has an opening now” μεταφράζεται κυριολεκτικά σε “A Fincsi az most nyílik” [Delicious is opening at the moment (it is a new place)], αλλά αγνοώντας τον ιδιωματισμό της φράσης ‘to have an opening’, που σημαίνει να έχεις προσφερόμενη θέση για εργασία.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Πληροφορίες κειμένου:

Πρόκειται για ένα άρθρο που εντάσσεται στο επιστημονικό πεδίο και συγκεκριμένα στην έρευνα και μελέτη της απόδοσης του χιούμορ σε δύο είδη οπτικοακουστικών μέσων, τη μεταγλώττιση και τον υποτιτλισμό. Σύμφωνα με τον ορισμό στη Wikipedia στο λήμμα για τη μετάφραση των πολυμέσων, η οπτικοακουστική μετάφραση είναι ένας εξειδικευμένος κλάδος της μετάφρασης, ο οποίος ασχολείται με τη μεταφορά των πολυτροπικών και πολυμεσικών κειμένων σε άλλη γλώσσα και/ή πολιτισμό, και η οποία συνεπάγεται την χρήση πολυμέσων στη μετάφραση ή στη διαδικασία μετάδοσης. Σύμφωνα με τη Reiss, τα οπτικοακουστικά κείμενα αποτελούν μία υπερκατηγορία των πολυμεσικών κειμένων: Το είδος αυτό περιλαμβάνει γραπτά κείμενα που παρουσιάζονται με προφορικό τρόπο, όπως και κείμενα που συνοδεύονται από πρόσθετες πληροφορίες οι οποίες εκφράζονται μέσω μη γλωσσικών σημειωτικών συστημάτων (εικόνα και κείμενο, μουσική και κείμενο, χειρονομίες, εκφράσεις του προσώπου, θεατρικά σκηνικά, διαφάνειες και κείμενο κ.ά.). Πρόκειται για κείμενα που εξαρτώνται από ένα εξωγλωσσικό τεχνικό υπόστρωμα και από μη γλωσσικά εκφραστικά μέσα, τα οποία μπορεί να είναι γραφικά, ακουστικά ή οπτικά (Reiss 1971/2002, σελ. 63).

Το κείμενο πηγή, αντλεί παραδείγματα από δύο αμερικανικές κωμωδίες, *Friends* και *The Big Bang Theory* και η κύρια ανάλυση βασίζεται στη σύγκριση της αρχικής αγγλικής εκδοχής των επεισοδίων, με τις υποτιτλισμένες και μεταγλωττισμένες ουγγρικές εκδοχές τους. Κατά την πρώτη επαφή με το προς μετάφραση κείμενο έπρεπε να εξεταστεί σε όλο το φάσμα του κειμένου το ύφος, η γλώσσα και ο σκοπός. Τα πρώτα συμπεράσματα για την γλώσσα και το ύφος ήταν πως είχαν επεξηγηματικό χαρακτήρα γεγονός που έδωσε την εντύπωση ότι δε θα δημιουργηθούν μεταφραστικά προβλήματα ενώ ο σκοπός ήταν ανάλυση της διαχείρισης της απόδοσης του χιούμορ στα οπτικοακουστικά μέσα, με το κείμενό μας να απευθύνεται σε ανθρώπους που έχουν άμεση σχέση ή/και ενδιαφέρον για τον χώρο των οπτικοακουστικών μέσων και της μετάφρασης του χιούμορ σε αυτόν. Συνεπώς, το άρθρο απευθύνεται σε κοινό που έχει κάποιο γνωστικό υπόβαθρο πάνω στο αντικείμενο και άμεσο ενδιαφέρον, καθώς αναλύει τεχνικές, προβλήματα και λύσεις της απόδοσης του χιούμορ από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα δέκτη. Όσον αφορά το μετάφρασμα, εξυπηρετεί τους ίδιους σκοπούς με το αρχικό κείμενο. Οι διάλογοι που χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα δεν χρειάζεται να μεταφραστούν στη γλώσσα δέκτη καθώς το κοινό έχει τις απαιτούμενες γνώσεις ενασχόλησης με το άρθρο αυτό, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Το μεταφραστικό κοινό, δηλαδή, έχει την

απαραίτητη αντίληψη και πιθανόν απαρτίζεται από φοιτητές και καθηγητές που υπάγονται στον κλάδο της μελέτης και άσκησης της επιστήμης της μετάφρασης και ειδικότερα του υποτιτλισμού και της μεταγλώττισης. Η αντιμετώπιση και μεταχείριση ενός ειδικού κειμένου πραγματοποιείται βάσει των μεταφραστικών οδηγιών που έχουν ληφθεί και σύμφωνα με τη μέθοδο της Nord και τις βασικές αρχές της μεταφραστικής διαδικασίας που έχει ορίσει. Το μοντέλο της Nord, διευκόλυνε αρκετά το μεταφραστικό έργο και παρείχε λύσεις σε ορισμένα κωλύματα που παρουσιάστηκαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Σύμφωνα με τη Nord λοιπόν(1997: 27), βασική αρχή μιας μεταφραστικής διαδικασίας είναι ο σκοπός που προσδιορίζει τη συνολική μεταφραστική δράση. Εν συνεχεία, πρωτίστης σημασίας στη διαδικασία της μετάφρασης είναι η λειτουργικότητα του κειμένου στην μετάφραση, δηλαδή, η μεθοδολογική προσέγγιση κατά την οποία οι επιλογές του μεταφραστή καθοδηγούνται από την αποσκοπούμενη λειτουργία του κειμένου υποδοχής. Επίσης, οι λειτουργικές προσεγγίσεις προβλέπουν ότι ο μεταφραστής πρέπει να επιδείξει συνέπεια απέναντι στους λοιπούς εταίρους της μεταφραστικής διαδικασίας. Με άλλα λόγια, ο μεταφραστής, ως μεσάζων, φέρει ηθική ευθύνη τόσο προς τους εταίρους της γλώσσας/του πολιτισμού αφετηρίας όσο και προς εκείνους της γλώσσας/του πολιτισμού υποδοχής (Nord 1997: 125). Πιο συγκεκριμένα, ο μεταφραστής καλείται να επιδείξει συνέπεια ως προς τον εμπνευστή του κειμένου πηγή, τους δέκτες του κειμένου υποδοχής και τον συντάκτη του κειμένου αφετηρίας, ο οποίος έχει το δικαίωμα να απαιτεί από το μεταφραστή σεβασμό στις προθέσεις του και αναμένει να υπάρξει συγκεκριμένη σχέση μεταξύ του κειμένου που συντάξε και της μετάφρασής του (Nord 1997: 127-12). Λειτουργικότητα συν συνέπεια είναι οι δύο λέξεις-κλειδιά για τις υποχρεώσεις του μεταφραστή (Nord 1993: 17, Nord 1997: 126). Οι μεταφραστικές οδηγίες που προτείνει η Nord αφορούν το σύνολο των οδηγιών που

δίδονται στον μεταφραστή και προσδιορίζουν το είδος της μετάφρασης που απαιτείται καθώς και τον επικοινωνιακό σκοπό. Αναλυτικά, στις μεταφραστικές οδηγίες περιλαμβάνονται οι παρακάτω παράμετροι για το κείμενο αφετηρίας και το κείμενο υποδοχής:

- οι επιδιωκόμενες κειμενικές λειτουργίες,
- ο πομπός και ο δέκτης,
- ο χρόνος και ο τόπος πρόσληψης του κειμένου,
- το μέσο,
- το κίνητρο

Βάσει των παραπάνω γενικών πληροφοριών και τη μελέτη της θεωρητικής προσέγγισης της μεταφραστικής διαδικασίας ενός ειδικού κειμένου εκπονήθηκε η συγκεκριμένη εργασία και το μετάφρασμα καθώς και αντιμετωπίστηκαν τα όποια μεταφραστικά προβλήματα παρουσιάστηκαν. Τα προβλήματα που κλήθηκα να αντιμετωπίσω, μπορούν να χωριστούν σε κάποιες γενικές κατηγορίες. Αρχικά, υπήρξαν οι διαφορές και οι δυσκολίες σε επίπεδο λεξιλογίου και ορολογίας και οφείλονται κυρίως στις δομικές και πολιτισμικές διαφορές της γλώσσας πομπού με τη γλώσσα δέκτη. Έπειτα, υπήρξαν αρκετές δυσκολίες ως προς τη σύνταξη, τη δομή και το ύφος του κειμένου. Τέλος, γίνεται μία ιδιαίτερη αναφορά σε μία μοναδική δυσκολία που παρουσίασε το κείμενο προς μετάφραση. Παραδείγματα και ανάλυση όλων των παραπάνω, ακολουθεί στη συνέχεια.

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης μετάφρασης έγινε σε πολλά στάδια. Η πρώτη επαφή με το κείμενο προς μετάφραση ήταν μία διεξοδική και προσεκτική ανάγνωση ώστε να εντοπιστούν εξαρχής τα φαινομενικά πιο δύσκολα στοιχεία του κειμένου και οι ιδιαιτερότητές του. Αφενός υπήρχαν οι " κλασσικές" μεταφραστικές δυσκολίες αν θα μπορούσαμε φυσικά να τις χαρακτηρίσουμε έτσι, όπως είναι οι άγνωστες λέξεις, οι εκφράσεις, η ορολογία και οι λεξικές/λεξιλογικές αντιστοιχίες και αφετέρου οι πραγματολογικές δυσκολίες όπως τα αρκτικόλεξα, η μορφή, η δομή και το ύφος. Όλα τα στοιχεία δηλαδή, για τα οποία θεωρήθηκε απαραίτητη η έρευνα ώστε να αποδοθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να δημιουργηθεί ένα αξιοπρεπές μετάφρασμα, υψηλού επιπέδου. Ένα ακόμα σημαντικό στάδιο πριν την πρακτική ενασχόληση με τη μετάφραση, ήταν η συγκέντρωση όλων των απαραίτητων πηγών, δηλαδή των έντυπων και διαδικτυακών λεξικών, πηγών και παράλληλων κειμένων που θα αποτελούσαν το σύστημα στήριξης για την ολοκλήρωση του μεταφράσματος. Στο σημείο αυτό,πρέπει να αφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας, παρουσιάστηκαν διάφορα προβλήματα όπου η αντιμετώπισή τους έκρινε σκόπιμη την αναζήτηση σε παράλληλα σώματα κειμένων και τη σύγκριση των όρων, ώστε η επιλογή της εκάστοτε λεξιλογικής απόδοσης να γίνει με τη μεγαλύτερη δυνατή σιγουριά και ασφάλεια. Τα προβλήματα στη μετάφραση είναι ορισμένα αντικειμενικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν όλοι οι μεταφραστές κατά τη μετάφραση κειμένων και η μεθοδολογική ικανότητα, η στρατηγική, παίζει σημαντικό ρόλο στην επίλυσή τους. Τα μεταφραστικά προβλήματα είναι φυσικά άμεσα συνδεδεμένα και συνυφασμένα με τις μεταφραστικές ικανότητες. Ταυτόχρονα με τη διαδικασία της μετάφρασης , έγινε και μία καταγραφή των μεταφραστικών προβλημάτων ξεχωριστά, η οποία ολοκληρώθηκε κατά τη διαδικασία της αναθεώρησης και της διόρθωσης του μεταφράσματος , με σκοπό τον περαιτέρω σχολιασμό και την ανάλυση των τρόπων μέσω των οποίων αντιμετωπίστηκαν οι δυσκολίες αυτές.

Παρακάτω θα αναφέρω τα σημεία που δυσκολεύτηκα περισσότερο και υπάγονται κυρίως στην κατηγορία των διαγλωσσικών προβλημάτων εφόσον αφορούν κατά κύριο λόγο την ορολογία και τη νοηματική ισοδυναμία. Η απόδοση ορισμένων λέξεων, ήταν αρκετά δύσκολη διαδικασία καθώς και η ίδια η σύνταξη ορισμένων φράσεων προκάλεσε εμπόδια στην ομαλή μεταφορά του νοήματος από τη γλώσσα-πομπό στη γλώσσα-δέκτη. Η ορολογία σαν μεταφραστικό πρόβλημα, ανήκει στα διαγλωσσικά προβλήματα, όπως και οι ψευδοφίλες λέξεις ή ο έμμεσος λόγος. Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο λέξεων “voice over” δεν βρέθηκε σε κανένα λεξικό και μεταφράστηκε περιφραστικά έπειτα από αναζήτηση μεταφράσεων σε συγκρίσιμα κείμενα, με τον όρο «φωνητική μετάδοση». Για τους ίδιους λόγους αποφάσισα να μην μεταφράσω τη λέξη “corpus”, που νοηματικά αναφέρεται στο κύριο σώμα του κειμένου, καθώς καμία λέξη δεν μου φαινόταν αντίστοιχη νοηματικά και θεώρησα ομοίως με την προηγούμενη περίπτωση ότι η μη μετάφραση ενός πλέον γνωστού όρου είναι καλύτερη επιλογή στη μεταφραστική οδό από ότι μία μη ικανοποιητική απόδοση. Η απόδοση της φράσης Community-and-Institutions Elements που αποτελεί τον τίτλο που αντιπροσωπεύει μία συγκεκριμένη κατηγορία διάκρισης των χιουμοριστικών στοιχείων, υπήρξε αρκετά δύσκολη και δεν βρέθηκε αντίστοιχο κείμενο όπου να χρησιμοποιείται. Η μετάφραση «Κοινοτικά και θεσμικά στοιχεία», πραγματοποιήθηκε έπειτα από αναζήτηση της μετάφρασης κάθε λέξης ξεχωριστά και προσπάθειας συνδιασμού αυτών, ώστε να έχουμε ένα εύηχο και ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Με αντίστοιχο τρόπο μεταφράστηκαν και οι όροι “Elimination”, “Rendering”, “Simplification” όπου κατά τη γνώμη μου η έλλειψη ακριβής μετάφρασής τους σε ορισμένα λεξικά, οφείλεται στην ιδιαίτερη και περιορισμένη χρήση τους για έναν συγκεκριμένο κλάδο.

Επιπλέον, ένα εξίσου σημαντικό πρόβλημα που υπάγεται στην κατηγορία των διαγλωσσικών προβλημάτων, είναι η σύνταξη του αρχικού κειμένου, που ορισμένες φορές αποτελείτο από μεγάλες περιόδους ή σημεία στίξης όπου για τη διατήρηση του νοήματος αυτούσιου, θεωρήθηκε απαραίτητη η αλλαγή της σειράς των λέξεων ή ακόμα και η μετατροπή της ενεργητικής/παθητικής φωνής, ώστε η περίοδος να είναι ομαλή και εύηχη στην ελληνική γλώσσα. Επιπρόσθετα, τα προβλήματα διαπολιτισμικότητας ήταν ορατά στο κείμενο, καθώς παρουσιάστηκαν δυσκολίες ως προς στην εξεύρεση της δυναμικής ισοδυναμίας μεταξύ των δύο γλωσσών. Ακόμη, η απόδοση αρτικόλεξων όπως η AVT, που απαντάται αρκετά συχνά στο κείμενο αποτέλεσε ένα ξεχωριστό πρόβλημα. Εν τέλει, έπειτα από τη συμβουλή του υπεύθυνου για τη μετάφραση καθηγητή μου, κυρίου Παναγιώτη Κελάνδρια, επέλεξα να μην τη μεταφράσω καθώς το μεταφραστικό κοινό όπως έχω ήδη προαναφέρει έχει σχέση με τον συγκεκριμένο κλάδο άρα γνωρίζει τη σημασία του συγκεκριμένου αρτικόλεξου που ουσιαστικά περικλύει τον τίτλο του κλάδου της μετάφρασης με τον οποίο ασχολούμαστε “Audiovisual Translation”.

Υπήρξε ακόμα και το δίλλημα όσον αφορά τη μετάφραση δύο συνώνυμων λέξεων και την επιλογή της αντίστοιχης μετάφρασης για την κάθε μία. Αναφέρομαι στα σύνολα λέξεων που επαναλαμβάνονται αρκετά συχνά στο κείμενο “Theoretical framework” και “theoretical background”. Η συνωνυμία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι μεταφραστές. Το φαινόμενο αυτό αφορά τη σχέση δύο ή περισσότερων λεξημάτων με το ίδιο ή παρόμοιο σημασιολογικό περιβάλλον. Στην Ελληνική, ως τη γλώσσα υποδοχής που μας ενδιαφέρει, διαπιστώνουμε ότι, σε όλους τους ειδικούς τομείς, το φαινόμενο της ορολογικής συνωνυμίας είναι έντονο. Όταν ο μεταφραστής ειδικών κειμένων καλείται να αποφασίσει ποιο από τα δύο ή περισσότερα συνώνυμα θα χρησιμοποιήσει, βρίσκεται συχνά σε δίλημμα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το δίλημμα του μεταφραστή επιλύεται, συχνά, κατόπιν συζητήσεως με τον πελάτη. Εφόσον στην περίπτωσή μας αυτό δεν είναι εφικτό, επέλεξα τη μετάφραση «θεωρητικό πλαίσιο» και «θεωρητικό υπόβαθρο», έπειτα από εκτεταμένη αναζήτηση σε συγκρίσιμα κείμενα όπου απαντώνται και σε ειδικά λεξικά και επιλέγοντας με γνώμονα τη δική μου μεταφραστική εμπειρία.

Περνώντας στο κομμάτι των παραδειγμάτων που έχουν παρθεί απο δημοφιλείς αμερικανικές σειρές, τα τελευταία εμπεριέχουν έντονους ιδιωματισμούς με σκοπό να τονιστεί η δυσκολία της απόδοσής τους μέσω της μεταγλώττισης ή του υποτιτλισμού. Οι ιδιωματισμοί και τα λογοπαίγνια, ανήκουν στα κειμενοϊδιομορφικά προβλήματα που αφορούν το περιεχόμενο. Πάλι κατόπιν συνεννοήσεως με τον καθηγητή μου, αποφάσισα να μην προβώ στη μετάφραση των συγκεκριμένων λεξιλογικών ομάδων αλλά να μεταφράσω την ανάλυση και επεξήγηση αυτών καθώς είναι απαραίτητη και γόνιμη για την κατανόηση της θεωρίας. Η ίδια η μετάφραση των εκφράσεων που χρησιμοποιήθηκαν από τις κωμωδίες, όπως ‘I dig you’ ή ‘she’s just blown me’ δε θεωρήθηκε σκόπιμη, εφόσον και η απόδοση των λογοπαίγνιων αυτών και των ιδιωματισμών δε θα ήταν απολύτως έγκυρη λόγω των πολιτισμικών διαφορών προς την ελληνική και επειδή η ελληνική απόδοσή τους δεν είναι κομμάτι της έρευνας, η οποία επικεντρώνεται στις διαφορές μεταξύ ουγγρικής και αγγλικής μεταγλώττισης και υποτιτλισμού, αλλά και τέλος διότι το αναγνωστικό κοινό της έρευνας όπως έχει προαναφερθεί, έχει τις γνώσεις να καταλάβει το νόημα των φράσεων αυτών. Εξαίρεση αποτελεί εδώ η τελευταία περίοδος του κειμένου, όπου ο ίδιος ο συγγραφέας επιλέγει να μας εξηγήσει τον ιδιωματισμό “to have an opening” και η παράγραφος στην οποία γίνεται η επεξήγηση αυτή, ανήκει στις σημειώσεις, άρα θεώρησα ότι έχω υποχρέωση να εξηγήσω όσα ο δημιουργός του κειμένου θεωρεί ότι πρέπει να διευκρινιστούν. “In both dubbing and subtitles, the English sentence “Delicious has an opening now” is translated literally to “A Fincsi az most nyílik” [Delicious is opening at the moment (it is a new place)], thus ignoring the idiomatic meaning of ‘to have an opening’, which means to have a position for a job.”

Θα ήθελα να προσθέσω συνολικά, ότι τα παραδείγματα των προβλημάτων που επέλεξα να αναφέρω ενδεικτικά, αντικατοπτρίζουν το μεγαλύτερο μέρος όσων συνάντησα κατά τη μεταφραστική διαδικασία και επέλυσα με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

Βιβλιογραφία-Ιστοσελίδες:

Βοηθητικά ως προς την μετάφραση φάνηκαν:

- Chesterman, Andrew (1997), *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*, John Benjamins Publishing
- Collins(2018), *Advanced Learner's Dictionary -The-Source of Authentic English*, HarperCollins Publishers
- Chesterman, Andrew (2000), A causal model for translation studies In *Intercultural Faultlines*, Maeve Olohan (ed.), 15–27. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Marin Stelios (2002), *Lexicon of Idioms and Slang* , Litera, Αθήνα
- Nord Christiane(1994) , Translation as a process of linguistic and cultural adaptation, www.academia.edu/12701590/Translation_as_a_process_of_linguistic_and_cultural_adaptation
- Nord Christiane (1997), *Translating as a purposeful activity: Functionalist Approaches Explained*, Volume 1 of *Translation theories explained*, <https://www.taylorfrancis.com/books/9781315760506> (8.4.2014)
- Oxford's *Advanced Learner's dictionary of current English*, Oxford University press
- Stavropoulos, D.N. (1998) *Oxford Greek-English dictionary*, Oxford university press
- Κελάνδριας Παναγιώτης (2016), *Λειτουργική διδακτική της μετάφρασης*, Εκδόσεις Δίαυλος

- Μπαμπινιώτης Γεώργιος(2001), Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας Μπαμπινιώτη Έκδοση από το Κέντρο Λεξικολογίας
- Βάση ορολογίας Word reference <https://www.wordreference.com/>
- Βάση παράλληλων κειμένων Linguee <https://www.linguee.com/english-greek>
- Βάση παράλληλων κειμένων Glosbe: <https://el.glosbe.com/>